

KIS SZEGEDI MŰVELŐDÉSTÖRTÉNET

XVI.

Az iskolahálózat, a közművelődés korszerű, hivatalos-intézményes bázisának megteremtése mellett, azzal szinte párhuzamosan megjelentek Szegeden az öntevékeny, közművelődést támogató társadalmi szervezetek is. Ezeknek szervezésében úttörő szerepet játszott a felsőbb (többnyire jogi) iskoláit a fővárosban (s más nagyobb iskolavárosokban) végző szegedi polgárfiatalság, amely joggyakornoki (jurátusi), sokszor reform-országgyűlési tapasztalatai révén látóköri, politikai gondolkodásának korszerűségében előtte járt a város értelmiségének. A társas élet, politikai állásfoglalás, művelődési igény tekintetében ennek az egyre növekvő számú rétegnek a város közéletébe való bekapcsolódása erősen hatott. Mintegy Szeged „reformifjúságát” képezte, s előkészítette a város közzélelményét 1848 eszméinek befogadására.

Az ő kezdeményezésükre alakult 1829-ben — Széchenyi gondolata nyomán — a „Társalkodási Egyesület” (Szeged Belvárosi Kaszinó), amelynek célja a „kellemes és hasznos olvasás mellett a nemesb társalkodás; az egyesület körén kívül a közmulatságok sikerére és a nemzeti színészet előmozdítására hatni”. Az egyesület (1833-ban Széchenyit is vendégül látta, aki a Tisza-szabályozás ügyében járt ekkor a vidéken) a kulturált szórakozás és társas élet szorgalmazása mellett komolyan áldozott a közművelődésnek: főnállása első tíz esztendejében mintegy 3000 forintot költött hirlapok és könyvek beszerzésére, 1837-ben pl. fél éven át anyagilag is fedezte egy szintársulat szegedi működését. 1838-ban a tagság egy módosabb csoportja „részvénytársasági” alapon „hangász egyület” létesített. 124 „részvényes” kötelezte magát rendszeres „pártoló illetmény” fizetésére, amelyen évekig „hangász-kar”-t és „hangász iskolá”-t is tartott fenn.

Erre a példára alakult 1837-ben a Felsővárosi Társalkodó Egyesület, amely tagjainak létszámával hamarosan fölül is múlta, a belvárosit. Ez az egyesület szorgalmazta legerélyesebben a realiskola már említett ügyét. Az Alsóvárosi Társaskör (1839) elsősorban tagjai korszerű mezőgazdasági ismeretekben való előrehaladásának támogatását tűzte ki célul.

Az országban ekkor már sokfelé működő, egész új író-költő generációt szárnyra bocsátó iskolai önképzőkörök-höz hasonlóan, a szegedi gimnáziumban Horváth Cyrill (1804—1884) filozófiatanár és drámaíró vezetésével Szegedi Bölcselkedői Olvasó Társaság alakult 1840-ben. Céljával a hazai nyelvés irodalom művelését tűzte ki. Hetenkénti rendezvényein — amelyeken a város közönségét is szívesen látták — a kor jelentős költőinek alkotásai mellett a tagok saját kísérleteiket is bemutatták. 1842-től kezdve már pályadíjakat is tűztek ki; 1844-ben kéziratoss hírlapot indítottak Kis Világ címmel, s ebben az önképzőköri üléseken sikeresnek ítélt „dolgozatok” szövegét küldték meg az irodalom iránt érdeklődő helyi családoknak.

A XIX. század első felében bontakozott ki hivatalos, városi és önkéntes, társadalmi támogatással az egyre rendszeresebbé váló színiélet is a városban. A Szegeden korábban is megjelentető német és magyar társulatok mellett 1800 decemberében lépett föl ünnepélyes keretek között Kelemen László neves társulata a Tanácsháza díszes nagytermében, amelyet már eleve „a magyar múzsa” befogadására alkalmas színházteremnek terveztek és építettek. Ettől kezdve sűrűn fordultak meg magyar társulatok Szegeden. 1803-ban és 1806-ban a báró Wesselényi Miklós pártfogása alatt álló kolozsvári társulat játszott egy-egy hónapig, 1816-ban a pesti magyar társulat egy része vendégszerepelt. A pestiek sikeres működése azt eredményezte, hogy ettől kezdve a színészcsoport rendszeresen járt Szegedre, sőt innét rándult át a környező városokba (pl. Makóra, Nagybécskerekre) is.

Komlóssy Ferenc, a reformkor egyik legjobb magyar vándortársulatának vezetője 1840—41-ben, Szegeden működve, elérte, hogy a Nemzeti Színház jelesei (Egressy Gábor, Szerdahelyi Kálmán stb.) is vállaltak vendégszereplést a városban.

Megemlítjük, hogy az első komoly opera-előadás 1827. július 29-én hangzott el városunkban (Rossini: A tolvaj szarka). Ez alkalommal Déryné is föl lépett.

N. J.